

УДК 614.47:378.147:378.014.3:378.046.4+614.253.4+378.046.1

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.2.15489>**О. А. Цодікова**ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9333-7048>**М. П. Гирия**ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6737-9604>*Приватний вищий навчальний заклад «Харківський міжнародний медичний університет»***ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ
ЗДОБУВАЧА В МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ****О. А. Tsodikova, M. P. Hyria***Private Higher Educational Institution “Kharkiv International Medical University”***FORMATION OF A STUDENT’S INDIVIDUAL
EDUCATIONAL TRAJECTORY AT A MEDICAL UNIVERSITY:
STATUS AND PROSPECTS**

Анотація. Статтю присвячено питанням організації та формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів медичного закладу вищої освіти на прикладі викладання вибіркового освітнього компонента «Імунопрофілактика: практика спілкування та адміністрування». Сьогодні вже визначено, що здобувач має право на вибір освітнього компонента, який формує не тільки його навички, а й уявлення та світоглядні знання. Обґрунтовано, що індивідуальна освітня траєкторія здобувача в цьому разі зорієнтована на здобуття знань студентів-медиків щодо ефективності та безпеки вакцинації дітей і дорослих, створення умов для самовираження під час вивчення матеріалу, здатність студента до пошуку й засвоєння нових знань, аналізу проблем, досягнення певного рівня компетентності про вміння доносити об’єктивну інформацію населенню щодо ефективності профілактичних щеплень. Доведено, що навчальна програма вибіркового освітнього компонента повинна створювати загальний алгоритм дій здобувача, водночас передбачати персональні цілі та завдання при опануванні дисципліни, додаючи більше свободи для саморозвитку фахівця. Під час дослідження показано, що шляхом досягнення цілей та результату, що формує індивідуальна освітня траєкторія здобувача, послужило проведення опитування студентів, що проходило за анкетами, розробленими на підставі рекомендацій ЮНІСЕФ «Дослідження знань, відносин і практики імунізації». Після проведеного аналізу результатів анкетування виявлено ставлення здобувачів до ефективності профілактичних щеплень, їх негативне ставлення до процедур, інформаційний голод з актуальних питань вакцинології, що слугувало впровадженням в освітній процес вибіркової дисципліни з питань поглибленого вивчення профілактичних щеплень.

Ключові слова: здобувачі; якість освіти; вибіркова дисципліна; прихильність до профілактичних щеплень; індивідуальна освітня траєкторія; опитування.

Abstract. The article is devoted to the issues of organization and formation of individual educational trajectory of applicants of a medical institution of higher education on the example of teaching the selective educational component “Immunoprophylaxis: practice of communication and administration”. Today it has already been determined that the applicant has the right to choose an educational component, which not only forms his skills, but also ideas and worldview knowledge. It is substantiated that the individual educational trajectory of the applicant in this case is oriented towards obtaining knowledge of medical students regarding the effectiveness and safety of vaccination of children and adults, creating conditions for self-expression during the study of the material, the student’s ability to search and assimilate new knowledge, analyze problems, achieve a certain level of competence in the ability to convey objective information to the population regarding the effectiveness of preventive vaccinations. It is proved that the curriculum of the selective educational component should create a general algorithm of actions of the applicant, at the same time provide for personal goals and tasks in mastering the discipline, adding more freedom for the self-development of the specialist. During the study, it was shown that the way to achieve the goals and results that the individual educational trajectory of the applicant forms was a survey of students, which was conducted using questionnaires developed on the basis of UNICEF recommendations “Study of knowledge, attitudes and practices of immunization”. After analyzing the results of the survey, the attitude of applicants to the effectiveness of preventive vaccinations, their negative attitude to the procedures, information hunger on topical issues of vaccinology were revealed, which served as the introduction into the educational process of a selective discipline on the issues of in-depth study of preventive vaccinations.

Key words: students, quality of education, selective discipline, adherence to preventive vaccinations, individual educational trajectory, poll.

Вступ. Одним із провідних векторів реформування вітчизняної моделі якісної вищої медичної освіти є формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача, що передбачає радикальну трансформацію принципів побудови освітнього процесу, ролей викладача та студента, а також академічну свободу студента в компонуванні дисциплін та спецкурсів, які більш відповідають професійній підготовці здобувача за обраною спеціальністю. Ця концепція заснована на визнанні пріоритету потреб особистості майбутнього спеціаліста та спрямована на забезпечення його професійного становлення за допомогою активізації пізнавальної діяльності й формування компетенцій високої складності. Закон «Про освіту» визнає право кожного здобувача на індивідуальну освітню траєкторію як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія формується з урахуванням здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду здобувача освіти, а також з урахуванням спеціальних законів» (Закон про освіту, ст. 1, 2017).

Говорячи про ефективність, навчальну та методичну обґрунтованість перетворень освітнього процесу в напрямі формування індивідуальної освітньої траєкторії, варто не забувати про необхідність глибокої перебудови не лише навчальних планів, програм освітнього компонента, навчально-методичного забезпечення, а й організаційно-управлінських аспектів діяльності університету, зокрема з позицій системи менеджменту якості та внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Попри процеси трансформацій та реформ у вищій освіті, проблема забезпечення і покращення якості залишається одним з ключових завдань освітньої політики в Україні. Тому цілком природним при формуванні індивідуальної освітньої траєкторії здобувача є перебудова та вдосконалення якості діяльності закладу вищої освіти загалом: кадрова політика, інформаційне забезпечення, економічна та фінансова діяльність, матеріально-технічна база. А оскільки розвиток систем внутрішнього забезпечення якості може здійснюватися за різними напрямками, їх вибір віднесено до автономної компетенції закладів вищої освіти, доміантним завданням подальшої діяльності Приватного вищого навчального закладу «Харківський міжнародний медичний університет» (далі – ПВНЗ «ХММУ») стало розширення переліку вибіркових дисциплін освітньої програми за спеціальністю І2 Медицина з подальшим пріоритетним форму-

ванням індивідуальної освітньої траєкторії здобувача як вектора освітнього процесу, що, на думку експертів, має бути спрямований не стільки на засвоєння студентом певного обсягу теоретичної інформації, скільки на розвиток здібностей його до самостійного осмислення реальності та ухвалення нестандартних рішень у мінливих умовах (Sojati J. et al., 2023). Цей підхід дає змогу забезпечити глибоке осмислення навчального матеріалу, формування стійкої мотивації до навчання та розвиток здатності до особистісного зростання з виявленням доміантних тенденцій розвитку спеціалізації фахівця та окресленням пріоритетів в наявних практиках забезпечення й вдосконалення якості послуг у майбутньому.

Як правило, складанню переліку вибіркових дисциплін з подальшим формуванням індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів передують моніторинг якості організації освітньої діяльності при вивченні освітніх компонент, що проводиться в університеті через отримання об'єктивних даних про якість освіти при опитуванні студентів, роботу у фокус-групах, проведення SWOT-аналізу, інші систематичні заходи, що направлені та дають змогу виявити кореляцію між якістю освітнього процесу й індивідуальною освітньою траєкторією здобувачів, тому що студент завжди обирає професіоналізм та майстерність викладача, його інноваційні методи викладання, наповненість матеріалом його курсу. Моніторингові дослідження дають змогу не тільки опрацьовувати показники задоволеності студентів організацією освітнього процесу, а й отримувати пропозиції про дисципліни, що, на їхню думку, варто включити до освітньої програми, їх побажання щодо вибіркових освітніх компонент тощо (Цодікова, Решетова, 2025, с. 113).

Крім того, одним із кроків реалізації індивідуальної освітньої траєкторії в руслі компетентнісних та особистісно орієнтованих моделей навчання, які спрямовані на підвищення мотивації пізнавальної активності студентів, у ПВНЗ «ХММУ» визначено методичну обґрунтованість та ефективність кожної з навчальних програм, що будують індивідуальну навчальну траєкторію здобувача. Однією з нових вибіркових дисциплін для студентів п'ятого та шостого курсів стала дисципліна «Імунопрофілактика: практика спілкування та адміністрування». Ця тематика обрана не випадково, оскільки високий рівень знань лікарів у галузі вакцинопрофілактики є основним фактором, який підвищує імовірність того, що вони порекомендують щеплення пацієнтам (Пугач, Бондаренко, 2023). І головним завданням для медичних працівників, які проводять профілактичні щеплення, є необхідність мати відповідну підготовку з питань їх проведення, уміти доносити об'єктивну інформацію населенню

про ефективність профілактичних щеплень та про можливі післявакцинальні ускладнення. У цьому контексті безперервна медична освіта є важливим інструментом у подоланні нерішучості лікарів щодо вакцинації (Боярчук, Міщанчук, 2020, с. 22). І вкрай важливо починати таку підготовку ще на ранньому етапі їх кар'єри. Необхідність виявлення прогалин у знаннях студентів щодо імунізації та профілактики і визначення потреби в додаткових навчальних програмах, що орієнтовані на вакцинну освіту, стали обґрунтуванням цієї роботи.

Мета дослідження – визначити в студентів-медиків рівень знань з питань імунізації та профілактики і прихильність до профілактичних щеплень, визначити потребу в розробці навчальної програми вибіркового освітнього компонента з актуальних питань вакцинології, яка сприятиме формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів.

Матеріали та методи дослідження: проведено анонімне опитування 40 студентів (12 чоловіків і 28 жінок) з курсу медичного факультету, що проходять підготовку другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю І2 Медицина. Опитування проходило за анкетами, розробленими на підставі рекомендацій ЮНІСЕФ «Дослідження знань, відносин і практики імунізації». Оцінка значущості відмінностей проводилася з використанням t-критерію Стьюдента.

Результати дослідження. Дослідження показало, що студенти загалом позитивно ставляться до вакцинації – 80%. Категорично проти вакцинації не висловився жодний з анкетованих – 0%. Незважаючи на отримані відповіді про позитивне ставлення до вакцинації, показник щеплення самих слухачів, очевидно, відображає істинне ставлення до вакцинації. Зокрема, на наявність щеплення проти гепатиту В вказали 28 респондентів (70%). Навіть знаючи про ризики для медичних працівників, які можуть контактувати з кров'ю або іншими потенційно інфекційними біологічними рідинами, 12 студентів (2 чоловіка і 10 жінок) не мають щеплення від вірусного гепатиту (відповідно 16,7% і 35,7%) ($p \leq 0,05$). Інший приклад – тільки 5 дівчат (17,8%) щеплені проти вірусу папіломи людини (далі – ВПЛ), що може зменшити ризик розвитку раку шийки матки. І це враховуючи високий онкогенний ризик ВПЛ саме в цій віковій категорії, а також високу смертність від раку шийки матки в Україні (в 2,5 рази вища, ніж у країнах ЄС)!

За оцінкою Центру громадського здоров'я України протягом сезону 2024–2025 рр. спостерігається переважно низька інтенсивність епідемічного процесу щодо грипу та ГРВІ, заздалегідь вакцинувалися від сезонного грипу тільки 30% анкетованих. Утім, наприкінці лютого 2025 року почалося широке географічне поширення вірусів грипу типу А та В з одночасною циркуляцією

вірусів SARS-CoV-2 (87,5% студентів вакциновані від коронавірусу). Так, декларативне і справжнє ставлення студентів до вакцинації трохи відрізняються, що збігається з даними інших досліджень (Afonso N. M. et al., 2017; Baessler F. et al., 2022; Herrmann-Werner A. et al., 2022).

Утім, у 60% студентів виявлено обережне ставлення в питаннях ефективності та безпеки вакцин, у 2/3 – підвищена сприйнятливості до міфів про щеплення, помилкові уявлення щодо протипоказань їх проведення, тощо. 22,5% опитаних (9 студентів) впевнені, що вакцини є небезпечними для здоров'я дітей. Одна з найбільш частих причин побоювання профілактичних щеплень у 45% студентів – страх реакцій, що можуть розвинутися після вакцинації, зокрема через наявність у їх складі токсичних речовин. Водночас міжнародними експертами з вакцинації доведено, що доза алюмінію (алюмінієві ад'юванти), що забезпечується вакцинами, набагато нижча, ніж доза, що забезпечується довірками: ми піддаємося впливу набагато більш високих доз через продукти харчування, косметику, ліки.

Майже 2/3 опитаних побоюються небажаних реакцій після вакцинації і впевнені, що вакцини спричиняють «ускладнення» у вигляді: почервоніння та болісності на місці ін'єкції (80%), підвищення температури та нездужання (75%), алергічних реакцій (70%), анафілактичного шоку (52%). Хоча, як правило, щеплення викликають незначні реакції, а їх поява є нормальною реакцією організму на препарат. Також усі реакції на вакцини минають швидко і без наслідків для здоров'я. Щодо ризику анафілаксії після будь-якої вакцини, то, згідно з даними Центрів з контролю та профілактики захворювань (CDC), він надзвичайно низький і становить близько 1,3 випадка на мільйон введених доз вакцини. Усе ж більшість студентів (75%) впевнена, що користь від вакцинації перевищує можливі небажані реакції. І тільки 25% не поділяють цю думку (виключно жінки).

Про те, що вакцинація ефективна для запобігання захворюванням у дітей, повідомили 33 учасники опитування (82,5%). Стільки ж респондентів упевнені, що інших способів захисту від контрольованих інфекцій, більш ефективних, ніж вакцинація, немає. Семеро студентів відмітили, що немає необхідності в щепленнях, якщо дитина здорова. І така думка ґрунтується на одному з міфів, що невакцинованій дитині краще перехворіти на інфекційну хворобу і набуту імунітету «природним шляхом». А про те, що невакцинована дитина може померти від перенесеного правця або отримати ускладнення при таких захворюваннях, як кашлюк (зупинка дихання у немовлят), поліомієліт (параліч), дифтерія (ураження серця), кір (пневмонія та ураження мозку), студенти майже не інформовані.

Серед інших способів захисту від інфекцій, окрім вакцинації, студенти назвали дотримання правил гігієни (60%), заняття фізичними вправами і загартовування (62,5%), здорове харчування (55%). Однак, ВООЗ заявляє, що вакцини необхідні, бо самих лише санітарії, гігієни, якості води та харчування недостатньо, щоб зупинити інфекційні захворювання. ВООЗ збирала наукові дослідження, що показують ефективність щеплень, і каже, що без вакцин швидко з'явилися б хвороби, що стали рідкісними, як-от кашлюк, поліомієліт і кір.

12% студентів вважають, що вакцинація суперечить релігійним принципам. Якщо релігійна протидія вакцинації була історично важливою в перші дні вакцинації в Європі, то на сьогодні релігійні переконання, за винятком кількох сект та фундаменталістських течій, рідко видаються джерелом чи єдиною причиною відмови від вакцинації. Тому необхідно розрізняти офіційну позицію представників основних релігій та різноманітну реальність вірян.

Якщо в давні часи міфи про медицину з'являлися через обмежений доступ людей до фахової інформації, то сьогодні дезінформація та міфи ширяться через засилля неперевіраних або маніпулятивних повідомлень, сіючи недовіру до офіційної медицини та вакцинації зокрема (Brien K. S. et al. 2024; Onello E. et al. 2020). Багато учасників (50%) повідомили про недостатнє знання політики вакцинації, розробки та тестування вакцин. Так, основними джерелами інформації про вакцинацію для студентів на сьогодні є спеціалізовані медичні видання і вітчизняна навчальна література (45%), документи ВООЗ/ЮНІСЕФ (15%),

соціальні мережі (10%), інтернет (5%). Важливо відзначити, що серед опитаних 90% рішуче хотіли би здобути додаткові знання з питань імунопрофілактики інфекційних захворювань: інформацію про склад вакцин (45%), протипоказання до вакцинації (57,5%), небажані реакції після вакцинації (42,5%), методики ефективного консультування пацієнтів (40%). І така можливість є в ПВНЗ «ХММУ», де студенти старших курсів мають можливість обирати бажаний вибірково освітній компонент на ярмарку вибірових дисциплін, що проходить з урахуванням інтересів та побажань здобувачів, зокрема з питань поглибленого вивчення профілактичних щеплень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розробка і впровадження в освітній процес навчальної програми з актуальних питань вакцинології, яка враховує всі побажання студентів, не тільки допоможе усунути недолік знань з питань імунопрофілактики інфекційних захворювань, а й сприятиме формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів. У подальшому в університеті планується розширювати роль та практику застосування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача, коли студент буде обирати бажану навчальну програму, коли студентська група формуватиметься навколо викладача, що викладає бажаний освітній компонент, проводить індивідуальні заняття та консультації, надає більше матеріалу для самостійної роботи за курсом, що є бажаним для студента, а значить додавати прав та академічної свободи здобувачеві для подальшого опанування професійних знань, навичок і компетенцій.

References

1. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII (2025) (Ukraine). [On education : Law of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
2. Boiarchuk, O. R. & Mishchanchuk, V. A. (2023). Otsinka faktoriv, yaki vplyvaiut na stavlennia batkiv do imunoprofilaktyky [Evaluation of influence factors on parents' adherence to the immunization]. *Suchasna pediatriia. Ukraina – Modern pediatrics. Ukraine*, 5(109), 19–23. DOI: <https://doi.org/10.15574/sp.2020.109.19> [in Ukrainian].
3. Pugach, A.M. & Bondarenko, A.V. (2023). Prykhylnist medychnykh pratsivnykiv do vaksynatsii [Competency of health care workers before vaccination]. *Ukrainskyi medychnyi chasopys – Ukrainian Medical Journal*, 155(3). DOI: <https://doi.org/10.32471/umj.1680-3051.155> [in Ukrainian].
4. Afonso, N. M., Kavanagh, M. J., Swanberg, S. M., Schulte, J. M., Wunderlich, T., & Lucia, V. C. (2017). Will they lead by example? Assessment of vaccination rates and attitudes to human papilloma virus in millennial medical students. *BMC Public Health*, 17(1). DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3969-x>

5. Baessler, F., Zafar, A., Mengler, K., Natus, R. N., Dutt, A. J., Kuhlmann, M., Çinkaya, E., & Hennes, S. (2022). A needs-based analysis of teaching on vaccinations and COVID-19 in german medical schools. *Vaccines*, 10(6), 975. DOI: <https://doi.org/10.3390/vaccines10060975>
6. Brien, K. S., Faig, W., Gutierrez, L. S., Whitfield, C., Winters, S., Eichenlaub, B., Anderson, S., Bauerle Bass, S., Moser, C. A., & Kuter, B. J. (2024). University students' knowledge, perceptions, and sources of information on routinely recommended vaccines. *Journal of American College Health*, 1–8. DOI: <https://doi.org/10.1080/07448481.2024.2435948>
7. Herrmann-Werner, A., Festl-Wietek, T., Gille, C., Zipfel, S., & Wiechers, S. (2022). Medical student attitudes on vaccination relevance: A mixed-method study. *Plos One*, 17(8), e0273529. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0273529>
8. Onello, E., Friedrichsen, S., Krafts, K., Simmons, G., & Diebel, K. (2020). First year allopathic medical student attitudes about vaccination and vaccine hesitancy. *Vaccine*, 38(4), 808–814. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2019.10.094>
9. Sojati, J., Murali, A., Rapsinski, G., & Williams, J. V. (2023). Don't throw away your shot: Pilot

study in improving medical school curricula through focused vaccine education. *AJPM Focus*, 100178. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.focus.2023.100178>

10. Tsodikova, O. & Reshetova, I. (2025). *Vyvchennia prykhylnosti studentiv-medykiv do profilaktychnykh shcheplen* [Studying the adherence of medical students to preventive vaccinations].

Current trends in scientific research development. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA, 107–113. Retrieved from: <https://sci-conf.com.ua/viii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-current-trends-in-scientific-research-development-13-15-03-2025-boston-ssha-arhiv/> [in Ukrainian].

Отримано 24.05.2025

Електронна адреса для листування: o.codikova@khimu.edu.ua

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0